

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО; МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 342.7

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2022.6.5>

ЧИЖМАРЬ К.І.

ДЖЕРЕЛА НОТАРІАЛЬНОГО ПРАВА
В СИСТЕМІ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА УКРАЇНИSOURCES OF NOTARY LAW
IN THE CONSTITUTIONAL LAW SYSTEM OF UKRAINE

Актуальність статті полягає в тому, що питання про джерела нотаріального законодавства має істотне правове значення, оскільки в нотаріальній практиці постійно виникають питання вибору норми, якою слід керуватися при вчиненні конкретної нотаріальної дії. Оскільки саме нотаріальне законодавство, як і нотаріальне право, носить комплексний характер, то слід виділяти джерела як організації нотаріальної діяльності, так і самого нотаріального провадження. Джерела нотаріального права мають ряд особливостей, зумовлених положенням підгалузі нотаріального права в національній системі права, специфікою предмета правового регулювання нотаріального права. Наголошено, що норми матеріального права нотаріального законодавства закріплені в Цивільному, Господарському, Сімейному та ін. кодексах та законах України. Безпосередня реалізація процесуальних повноважень державними нотаріальними органами регулюються такими нормативно-правовими актами: Законом України «Про нотаріат», Інструкцією про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, Правилами ведення нотаріального діловодства, Переліком документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів, Порядком витрачання, зберігання, обігу спеціальних бланків нотаріальних документів і звітності про їх використання та опису і зразка такого бланка тощо. Нотаріальний процесуальний кодекс, своєю чергою, призначений регламентувати процесуальну діяльність нотаріусів, посадових осіб органів місцевого самоврядування, керівників лікувальних закладів, установ виконання покарань, морських суден, експедицій та ін., а саме мають бути визначені суб'єкти нотаріального провадження, стадії нотаріального провадження та порядок їх документального оформлення, регламентовані процедури та механізми вчинення кожної нотаріальної дії. Особливу увагу має бути приділено нотаріальним актам та, враховуючи розвиток міжнародних цивільних та господарських відносин, суб'єктами яких все частіше виступають фізичні та юридичні особи України, – нормам міжнародного права, міжнародним договорам та Конвенціям, ратифікованим Україною.

Ключові слова: *судова практика, судові акти Європейського суду з прав людини, Конституція України, захист прав і свобод.*

The relevance of the article lies in the fact that the issue of the sources of notarial legislation has a significant legal significance, since in notarial practice there are constantly issues of choosing the norm that should be followed when performing a specific notarial act. Since notarial legislation itself, as well as notarial law, is complex in nature, it is necessary to single out the sources of both the organization of notarial activity and the notarial proceedings themselves. The sources of notarial law have a number of features determined by the position of the sub-branch of notarial law in the national legal system, the specificity of the subject of legal regulation of notarial law. It is emphasized that the norms of material law of notarial legislation are fixed in Civil, Household, Family, etc. codes and laws of Ukraine. The direct implementation of procedural powers by state notarial bodies is regulated by the following normative legal acts: the Law of Ukraine "On Notaries", the Instruction on the Procedure for Notarial Acts by Notaries of Ukraine, the Rules for Conducting Notarial Records, the List of Documents, according to which debt collection is carried out in an undisputed manner on the basis of executive inscriptions notaries, the procedure for the use, storage, circulation of special forms of notarial documents and reporting on their use and the description and sample of such a form, etc. The notarial procedural code, in turn, is intended to regulate the procedural activities of notaries, officials of local self-government bodies, managers of medical institutions, institutions for the execution of punishments, sea vessels, expeditions, etc., namely, the subjects of notarial proceedings, the stages of notarial proceedings and the procedure for their documentation, regulated procedures and mechanisms for each notarial act. Special attention should be paid to notarial acts and, taking into account the development of international civil and economic relations, the subjects of which are increasingly natural and legal entities of Ukraine, to norms of international law, international treaties and conventions ratified by Ukraine.

Key words: *judicial practice, judicial acts of the European Court of Human Rights, the Constitution of Ukraine, protection of rights and freedoms.*

Актуальність статті. Питання про джерела нотаріального законодавства має істотне правове значення, оскільки в нотаріальній практиці постійно виникають питання вибору норми, якою слід керуватися при вчиненні конкретної нотаріальної дії. Оскільки саме нотаріальне законодавство, як і нотаріальне право, носить комплексний характер, то слід виділяти джерела як організації нотаріальної діяльності, так і самого нотаріального провадження.

Джерела нотаріального права мають ряд особливостей, зумовлених положенням підгалузі нотаріального права в національній системі права, специфікою предмета правового регулювання нотаріального права. По-перше, місце нотаріального права як підгалузі в системі галузі конституційного права України зумовлює визначальне значення норм конституційного права, які встановлюють основні сутнісні характеристики нотаріату як інституту громадянського суспільства, наділеного владними повноваженнями, і нотаріальної діяльності як діяльності щодо здійснення державної функції у процесі захисту прав і законних інтересів громадян і юридичних осіб, що цілком відповідає особливостям конституційного права як основної, всеосяжної галузі права України. Місце нотаріального права в системі галузі конституційного права зумовлює значний обсяг конституційних норм в системі самого нотаріального права. По-друге, характер нотаріального права як комплексної підгалузі права визначає включення до системи його джерел норм, що відносяться до різних галузей права: конституційного, адміністративного, цивільного, сімейного, податкового, цивільного процесуального та ін.

Вклад основного матеріалу. Конституція прямо не закріплює основ правового статусу інституту нотаріату, а згадка останнього зустрічається в ній лише раз: у статті 92, що регулює питання які визначаються виключно законами України. Однак, як зазначалося, Конституція України закріплює державний захист прав і свобод людини і громадянина, а також право кожного на отримання правової допомоги. На практиці потрібна наявність саме таких інститутів, суть і правова природа яких дозволить їм повною мірою забезпечити реалізацію даних конституційних положень. Представляється, що крім відповідних державних органів та адвокатури, до числа подібних інститутів доцільно віднести і нотаріат.

Як правило, дослідники ділять конституційні норми, які є джерелом інституту нотаріату на дві основні групи: норми загального характеру і норми спеціальні.

Зокрема, до норм загального характеру пропонується віднести сформульовану в статті 1 норму, яка говорить, що Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава. В даному випадку, характеризуючи Україну як правову державу, законодавець вважає за необхідне підкреслити, що в діяльності та організації всіх державних і недержавних інститутів, у тому числі інституту нотаріату, основоположними є принципи права та їх дотримання, а не інші мотиви, що вступають з ними в протиріччя. Це видається особливо актуальним у зв'язку з що останнім часом ведеться активна робота з реформування нотаріального законодавства і підготовкою проекту закону «Про нотаріат». Варто також відзначити, що механізм стримування влади правовими засобами, верховенство права над владою є одним з ключових ознак правової держави і невід'ємною частиною громадянського суспільства, інститутом якого виступає й нотаріат.

З цією метою ефективного захисту та забезпечення конституційних прав і свобод громадян, Конституцією прямо передбачена можливість держави делегувати інститутам громадянського суспільства свої конкретні повноваження, за допомогою яких ці інститути, власне, і будуть здійснювати захист і сприяти реалізації прав громадян [1, с. 90].

У частині забезпечення захисту та дотримання прав кожного, безпосереднє відношення до нотаріату має норма, закріплена статтею 1 Конституції України, відповідно до якої наша держава являє собою «соціальну, правову державу держава», тобто державу, політика якої спрямована на створення умов, що забезпечують гідне життя та вільний розвиток кожної людини. Тут варто відзначити, що забезпечення гідного життя в соціальній державі неможливо не тільки без матеріального благополуччя, а й без належного захисту прав громадян інститутом нотаріату. Послідовне вирішення соціальних проблем в інтересах суспільства та конкретних громадян, здійснюване за допомогою органів нотаріату, представляється дієвим засобом на шляху створення в Україні соціальної держави *in pleno*.

Принцип поділу державної влади в нашій державі на законодавчу, виконавчу та судову, на думку Д. Белова та Я. Якимовича, представляється однією з найважливіших основ сучасного конституційного ладу. При цьому всі гілки влади є незалежними одна від одної [2, с. 55]. Щодо нотаріату, то це, власне, діяльність спрямована, в першу чергу, на розроблення та забезпечення реалізації сучасного нотаріального законодавства.

Характеризуючи Конституцію України як джерело законодавства про нотаріат, також слід звернути увагу і на групу спеціальних норм. Друга група норм, які прямо визначають основні принципи розвитку інституту нотаріату, закріплює пріоритет прав і свобод людини і громадянина. Як вже нами вище зазначалося, держава крім конституційного обов'язку захищати права і свободи своїх громадян, разом з тим покладає на себе й обов'язок щодо створення відповідного інструментарію та механізму забезпечення прав і свобод. Нотаріат, реалізуючи свої функції шляхом здійснення нотаріальних дій здійснює захист і реалізацію прав і законних інтересів громадян, повною мірою здатний стати тим механізмом, який так необхідний державі з метою забезпечення та захисту прав і свобод.

В той же час, в Конституції України роль нотаріату як інституту, що сприяє захисту прав, свобод і законних інтересів громадян і юридичних осіб не визначена. Ряд дослідників вважають, що норма статті 59 Основного Закону нашої держави, яка гарантує право на отримання правової допомоги, у зв'язку представляється однією з найважливіших за своїм значенням.

Нотаріат, як і адвокатура, забезпечує реалізацію цього конституційного права громадян, в тому числі й в передбачених законом випадках, безкоштовно, при цьому рамки нотаріату обмежені безспірністю цивільної юрисдикції. Організаційно-правові засади нотаріальної діяльності, правила вчинення нотаріальних дій, контроль за діяльністю нотаріусів встановлюється у відповідність з чинним законодавством України про нотаріат.

Цілком очевидно, забезпечуючи та захищаючи права і законні інтереси відповідних суб'єктів правовідносин, нотаріуси при цьому не обмежуються інформуванням зацікавлених осіб щодо чинного законодавства з певного питання, а в тому числі встановлюють осіб, які звернулися за вчиненням нотаріальної дії, перевіряють дієздатність фізичних осіб, повноваження сторін та їх представників, правоздатність юридичних осіб, відповідність вимогам закону та намірам сторін змісту правочину, здійснюють правову експертизу умов відповідної угоди, з'ясовують всі обставини справи, роз'яснюють сторонам зміст, значення та правові наслідки угоди, перевіряють приналежність прав на нерухоме майно. Нотаріус в процесі підготовки проекту документа стежить за тим, щоб не було помилок, здатних спричинити несприятливі наслідки для відповідних суб'єктів [3, с. 12].

Безумовно, з цілого ряду конституційних положень впливає куди більша значна роль інституту нотаріату в механізмі захисту та забезпечення прав і свобод людини і громадянина.

Однак, при розгляді питання про джерела нотаріального законодавства, було б помилковим обмежитися лише аналізом норм Конституції. Як вже зазначалося, сучасне законодавство про нотаріат – це цілий комплекс різногалузевих нормативних правових актів, аналіз яких дає підстави стверджувати, що ними закріплені загальні засади професії державного нотаріуса, порядок доступу до професії (стажування, складання кваліфікаційного іспиту, отримання свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю), порядок підвищення кваліфікації, оплати праці та інші організаційні питання державного нотаріату.

Норми матеріального права нотаріального законодавства закріплені в Цивільному, Господарському, Сімейному та ін. кодексах та законах України. Безпосередня реалізація процесуальних повноважень державними нотаріальними органами регулюються такими нормативно-правовими актами: Законом України «Про нотаріат», Інструкцією про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, Правилами ведення нотаріального діловодства, Переліком документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів, Порядком витрачання, зберігання, обігу спеціальних бланків нотаріальних документів і звітності про їх використання та опису і зразка такого бланка тощо.

Особливої уваги, на наш погляд, заслуговує запровадження та закріплення порядку реєстрації нотаріальних дій (відповідних реєстрів), ведення, поповнення, забезпечення доступу до реєстрів нотаріальних дій, довіреностей, спадкового майна, правочинів та ін. Так, зазначені питання врегульовані законодавцем такими нормативно-правовими актами: Положенням про Єдиний реєстр довіреностей, Положенням про Спадковий реєстр, Інструкцією про ведення Державного реєстру правочинів та іншими. Під час вчинення певних нотаріальних дій нотаріусами мають застосовуватися й норми міжнародного права, міжнародних договорів та Конвенцій, ратифікованих Україною.

Аналіз нормативно-правових актів, які регулюють питання організації та діяльності нотаріату, дає підстави стверджувати про наявність фактів копіювання окремих положень. Так, зокрема, норми, які встановлюють порядок посвідчення заповітів та довіреностей, прирівняних до нотаріально посвідчених (ч. 1, 2, 3, 4 статті 245 та ч. 1, 2, 3, 4 п. 3 статті 1252 Цивільного кодексу України), повністю продубльовані у частинах 1, 2 статті 40 Закону України «Про нотаріат». Так само, норми, що закріплені в частинах 3, 4, 6 статті 40 Закону України «Про нотаріат» щодо передачі засвідчених заповітів державним нотаріальним архівам, містяться й в п. 23 Порядку посвідчення заповітів і довіреностей, що прирівнюються до нотаріально посвідчених [4]. Таким чином, цілком погоджуємося із О. Висеканцевим, який вважає що законодавство України щодо регулювання нотаріальної діяльності містить достатню кількість підзаконних нормативно-правових актів, воно є штучно «роздутим», а ряд норм просто продубльовані в декількох нормативно-правових актах. Водночас, це проблема сучасного українського законодавства взагалі, та нотаріального законодавства зокрема [5, с. 407].

В контексті вищевикладеного, поділяємо твердження В. Черниш та І. Лихолат, про те, що «складний механізм правового регулювання, в арсеналі якого законодавчі та підзаконні акти, акти офіційного тлумачення, акти реалізації права, правозастосовні акти тощо», постійні, систематичні зміни та доповнення до зазначених джерел [6], а відсутність чітко сформованої та закріпленої нормативно-правової бази з регулювання інституту нотаріату дають, на думку О. Висеканцева, можливість зловживань, використання нормативних розбіжностей в особистих цілях та, як наслідок, допущення помилок та проявів безграмотності під час учинення нотаріальних дій, що тягне порушення прав та інтересів фізичних та юридичних осіб [5, с. 407].

Серед першочергових заходів, відповідно до Концепції реформування органів нотаріату в Україні, – підготовка проекту закону «Про нотаріат та організацію нотаріальної діяльності в Україні», ухвалення якого забезпечить належне функціонування реформованого нотаріату. Додатковими завданнями концепції є розробка та прийняття Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, посадовими особами виконавчих комітетів органів місцевого самоврядування, консульськими установами; вжиття заходів щодо зменшення кількості підзаконних нормативно-правових актів, що регулюють питання діловодства, архівної справи, ведення реєстрів нотаріальних дій та їхньої узгодженості між собою; визначення критеріїв для оптимального забезпечення населення нотаріальними послугами; розроблення та затвердження Порядку підвищення кваліфікації кадрів, які працюють у сфері нотаріату; вжиття заходів щодо створення галузевого нотаріального архіву при Міністерстві юстиції України [7].

Відсутність існування Нотаріально-процесуального кодексу в Україні на сьогодні пояснюється нестабільністю законодавства, браком належних ресурсів. Крім того, існує думка, що

нотаріальне процесуальне право входить до предмета регулювання цивільного процесуального права. Це пояснюють тим, що і суд, і нотаріат здійснюють ту саму функцію захисту прав і законних інтересів тільки під час вчинення трьох нотаріальних дій: вчинення виконавчих написів, протестів векселів і посвідчення неоплати чеків. Вчиняючи решту нотаріальних дій, нотаріуси здійснюють охорону прав та інтересів. При цьому захист прав нотаріальними органами не має остаточного характеру. Акти нотаріальних органів можуть бути оспорені в суді [8, с. 45].

Не погоджуючись із вищевикладеним підходом, висловлюємо цілковиту підтримку концепції науковців (С. Фурса), що нотаріальне процесуальне право є самостійним щодо цивільного процесуального права, оскільки діяльність нотаріальних органів має безспірний характер, під час вчинення нотаріальних дій не використовується змагальна форма процесу, нотаріус встановлює юридичні факти в основному на підставі документів [9, с. 76]. На думку вченої, система нотаріального процесуального права має складатися із Загальної та Особливої частин. При цьому, до Загальної частини входять питання про поняття нотаріату та його функції, законодавство про нотаріат. У ній розглядаються поняття нотаріального процесуального права, питання нотаріального процесу, принципи нотаріального процесуального права, а також питання організації нотаріальних органів, їхня компетенція та загальні правила вчинення нотаріальних дій. В Особливій частині висвітлюється порядок вчинення окремих нотаріальних дій, а також розглядаються питання про застосування законодавства інших держав, міжнародних договорів [9, с. 82].

Слід погодитись із висловленими пропозиціями, оскільки на сучасному етапі дійсно необхідне проведення реформи чинного законодавства про нотаріат, з метою його вдосконалення, усунення дублювань, зменшення кількості підзаконних нормативно-правових актів тощо. Теоретично, метою видання підзаконних нормативно-правових актів є роз'яснення, трактування, а також конкретизація чинних законодавчих актів. Саме тому, на наш погляд, значний обсяг підзаконних актів свідчить про недосконалість законодавчих норм, можливість їх різночитання, неправильного застосування та призводить до неузгодженості, хаотичності та розбіжностей у нотаріальній документації та діяльності нотаріусів та інших осіб, на яких законодавством покладено обов'язки зі вчинення певних нотаріальних дій [10, с. 300].

Чинне законодавство України щодо регулювання організації та діяльності інституту нотаріату слід розділити на категорії, в залежності від кола питань, що воно регулює: 1) організаційні питання (нормативно-правові акти, які закріплюють загальні засади інституту нотаріату в Україні, регулюють питання доступу до професії, набуття та припинення статусу нотаріуса тощо); 2) процесуальні норми (нормативно-правові акти, якими регулюються питання реалізації нотаріальної діяльності (вчинення нотаріальних дій, здійснення інших юридичних заходів, відповідно до повноважень тощо), в тому числі з питань міжнародного співробітництва у сфері нотаріальної діяльності); 3) рестраційне забезпечення нотаріальної діяльності, яке може бути віднесено до процесуальних норм (містить нормативно-правові акти з реєстрації нотаріальних дій, та якими регулюються питання ведення, забезпечення доступу тощо до реєстрів, які необхідні нотаріусу для забезпечення якісного вчинення нотаріальних дій). Всі ці питання, на нашу думку, мають врегульовуватись у рамках двох засадничих нормативно-правових актах – Законі України «Про організаційні засади діяльності нотаріату України» та Нотаріальному процесуальному кодексі, які будуть максимально містити в собі вдосконалені та узагальнені норми регулювання організації та діяльності нотаріату України.

При цьому, в Законі треба закріпити норми, якими будуть регламентовані питання загальних засад організації нотаріату в Україні, основні поняття нотаріальної діяльності, завдання нотаріату, більш чіткі гарантії нотаріальної діяльності та визначити систему доступу до професії, визначення дефініції та статусу нотаріуса (державного, приватного, нотаріуса державного нотаріального архіву), рамки дисциплінарної та адміністративної відповідальності, а також визначити статус і компетенцію регіональної і центральної нотаріальної палати, а також прийняття «Нотаріально-процесуального кодексу України».

Нотаріальний процесуальний кодекс, своєю чергою, призначений регламентувати процесуальну діяльність нотаріусів, посадових осіб органів місцевого самоврядування, керівників лікувальних закладів, установ виконання покарань, морських суден, експедицій та ін., а саме мають бути визначені суб'єкти нотаріального провадження, стадії нотаріального провадження та порядок їх документального оформлення, регламентовані процедури та механізми вчинення кожної нотаріальної дії. Особливу увагу має бути приділено нотаріальним актам та, враховуючи розвиток міжнародних цивільних та господарських відносин, суб'єктами яких все частіше виступають фізичні та юридичні особи України, – нормам міжнародного права, міжнародним договорам та Конвенціям, ратифікованим Україною.

З приводу вищенаведеного, В. Шишленко досить вірно підкреслює, що «Нотаріаль-но-процесуальний кодекс» має навести лад у системі підзаконних нормативних актах, якими користуються нотаріуси в своїй діяльності. Такий похід у повній мірі відповідав би вимогам ст.ст.8, 92 Конституції України, в якій встановлено, що організація діяльності нотаріату визначається виключно законами, що могло би посилити захист прав та інтересів громадян і підвищити професійну відповідальність нотаріусів [11, с. 975].

Нарешті, четверту групу джерел інституту нотаріату в механізмі захисту прав і свобод людини і громадянина становить судова практика, яка все частіше стає джерелом права в найрізноманітніших формах. Варто визнати, що судова практика має як правореалізаційне, так і правоутворююче значення, незважаючи на те, що противників подібної точки зору чимало [12, с. 2]. Судова практика може виражатися в постановах Президії і Пленуму Верховного Суду України, Конституційного Суду України, у формі відповідних судових актів міжнародних судів.

Відзначимо, оскільки судова правотворчість виокремлюється з поміж інших видів правотворчості за суб'єктним критерієм, то найбільш виразною її властивістю є *здійснення судовими органами*. Разом з тим, у юридичній літературі наявні різні позиції щодо належності тих чи інших судових органів до суб'єктів судової правотворчості. Одні вчені (Б. Малишев, А. Норкін, Є. Сем'янов) відносять до них як вищі судові інстанції, так і інші судові органи. Проте переважна більшість науковців (О. Верещагін, П. Гук, М. Марченко, О. Попов, Н. Стецьк, С. Чередніченко, С. Шевчук та ін.) переконані у тому, що суб'єктами судової правотворчості можуть бути лише вищі судові органи [12, с. 2].

Цілком доречною з цього приводу є думка Т. Цимбалістого, що діяльність органів конституційної юрисдикції пов'язана з прийняттям певних документів, актів, які опосередковують процес здійснення ними своїх повноважень, а також виступають в якості засобу юридичного оформлення результатів такої діяльності. Правова природа таких актів нерозривно пов'язана з місцем органу судового конституційного контролю в механізмі держави, особливостями правового регулювання їх статусу. Вирішення цієї проблеми в державах світу є різним, що пов'язано як з обранням тої чи іншої моделі судового конституційного контролю, так і з відповідними державно-правовими традиціями. Що стосується нашої держави, то через відсутність чітких вказівок у чинному законодавстві питання про правову природу актів Конституційного Суду України складає одну з проблем сучасного конституційного права [12, с. 47].

Варто відзначити, що досить важливе значення має приділятися й міжнародній судовій практиці, яка, як правило, виражається в судових актах Європейського суду з прав людини. Відповідно до частини четвертої ст. 55 Конституції України за захистом прав і свобод до Європейського суду може звертатися кожна людина, що використала в Україні всі гарантовані вітчизняним законодавством засоби правового захисту.

Важливою подією у справі утвердження верховенства права та європейських підходів до розуміння прав людини в діяльності вітчизняних судів стало прийняття Верховною Радою України Закону «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», у ст. 17 якого визначено обов'язок судів України при розгляді справ застосовувати Конвенцію та практику Європейського суду як джерело права [13].

Як зазначено у ст. 129 Конституції, судді під час здійснення правосуддя керуються лише законом, серед вітчизняних юристів триває дискусія, чи є достатні правові підстави для того, щоб судді обґрунтовували свої рішення безпосередньо правовими позиціями Європейського суду. Адже судова практика, навіть Європейського суду, не є законом в Україні. Водночас О. Колісник наголошує, що під час здійснення судочинства національні суди повинні посылатися на висновки Європейського суду як на безпосереднє джерело права. Вони мають не тільки керуватися формальним тлумаченням норм права, а й додержуватися притаманної рішенням Європейського суду ідеї справедливості й гуманності і втілювати її у своїх рішеннях [14, с. 47].

Про інтерес суспільства щодо необхідності вдосконалення нормативно-правового масиву, який регулює організацію та діяльність інституту нотаріату свідчить, наприклад, те, що у Верховній Раді на сьогодні зареєстровано три варіанти нової редакції законів про нотаріат. Всі вони мають єдину мету – створення в Україні правового середовища, яке б забезпечило функціонування національного нотаріату на європейських традиціях.

На наш погляд, у законодавчому реформуванні нотаріату активну участь мають брати в першу чергу представники нотаріальної спільноти – це беззаперечний факт. Заручником недосконалості норм у законодавстві стає не особа, яка звертається до нотаріуса, не суд, а саме нотаріус. Особу, яка звертається до нотаріуса, не хвилюють проблеми якості правової норми та

наслідки її застосування. Первинне її сприйняття та застосування покладено на нотаріуса. І в подальшому при доказуванні правомірності відмови у вчиненні нотаріальної дії чи законності вчиненої дії нотаріус лишається в суді наодинці з цими проблемами [15]. З цього приводу народний депутат України, автор низки законопроектів про нотаріат, В. Мусіяка, оцінюючи роль нотаріусів у формуванні практики застосування нового законодавства, справедливо зазначав, що на них покладена функція «забезпечення життя нових кодексів» [16, с. 2].

Цілком зрозуміло, законодавство про нотаріат не повинно бути відірваним від існуючої правової дійсності. Перегляд чи запровадження нової нотаріальної форми має ґрунтуватись на єдиних методологічних засадах у будь-якій сфері правового регулювання. Разом з тим, на практиці у чинному законодавстві про нотаріат ми неодноразово зустрічаємо не лише неоднозначне застосування окремих дій (наприклад, таких як засвідчення та посвідчення), а навіть дії, суть яких важко уявити, не кажучи вже про їх вчинення (наприклад – нотаріальне доручення (ст. 24 Кодексу законів про працю України), нотаріальне посвідчення операцій з продажу активів (ст. 10 Закону України «Про порядок погашення зобов’язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами»), нотаріальне посвідчення факту зміни власника, нотаріальне уповноваження особи (ст. 1, 18 Закону України «Про податок з доходів фізичних осіб») тощо.

Список використаних джерел:

1. Бисага Ю.М., Белов Д.М., Права людини: основні напрямки сучасного розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2006. Вип. 5. С. 89-93.
2. Белов Д.М., Якимович Я.В. Поняття та елементи конституційного ладу: теоретико-правові засади. *Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні: матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. Херсон: «Гельветика». 2014 р. С. 55-56.
3. Дударев А.В. Нотариат: аспект міжнародного и національного права: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. М., 2000. – 16 с.
4. Про порядок посвідчення заповітів і доручень, прирівнюваних до нотаріально посвідчених : Постанова Кабінету Міністрів України № 419 від 15.06.1994 р. (із змінами) [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/419-94-%D0%BF>
5. Висеканцев О. Законодавство України про нотаріат: перспективи розвитку. *Публічне право*. 2012. № 3 (7). С. 405-411.
6. Черниш В. М., Лихолат І. П. Дух та буква сучасного українського нотаріату. Офіційний веб-сайт Київського міського відділення Української нотаріальної палати. URL: <http://notarpalata.kiev.ua/article/7/>
7. Про затвердження Концепції реформування органів нотаріату в Україні : Наказ Міністерства юстиції України від 24.12.2010 р. № 3290/5/ Офіційний веб-сайт Української нотаріальної палати. URL: http://palata.notariat.org.ua/img/docs/dfile_177.doc
8. Харитонов Є. О., Харитонova О.І. Цивільні правовідносини : монографія. О. : Фенікс, 2011. 456 с.
9. Фурса С.Я. Теоретичні основи нотаріального процесу в Україні: дис...на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.03. Київ: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України., 2003. 429 с.
10. Лосев В. В. Актуальні проблеми сучасного нотаріату в Україні. *Альманах права*. Вип. 2. К., 2011. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Almpr/2011_2/04_10.pdf
11. Шишленко В.Г. Правове регулювання та організація діяльності нотаріату України. Форум права. 2010. № 4. С. 971–975. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-4/10svgdnu.pdf>
12. Стецик Н.В. Судова правотворчість: загальнотеоретична характеристика. *Часопис Академії адвокатури України*. 2010. № 8 (3). С. 1-6.
13. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV // Відомості Верховної Ради України від 28.07.2006 р., № 30, стор. 1114, стаття 260.
14. Колісник О.В. Удосконалення здійснення судочинства в Україні в контексті практики Європейського суду з прав людини. *Науковий вісник Чернівецького університету* : збірник наук. праць. – Чернівці, 2008. – С. 46–51.
15. Єфіменко Л. Передумови зародження нотаріату в українському праві. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2010. № 4(5). С. 12-20.
16. Мусіяка В. Нам не потрібно ховатися за чужі бренди, ми хочемо відповідати за свої дії. *Високий замок*. 2012. № 210 (4834). С. 2-3.